

ISBN: 978-625-7587-64-8

© 2021 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 534

İslam Klasikleri

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Dizi Editörü
Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan
Dilâra Yabul İşleyen

Düzeltili
İslâm Dalp

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
DBY Ajans

1. BASKI

Eylül 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 49619
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
Kat: 2 34310 Haramidere -
Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452
Tel: 212 412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ye aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

HOCA AHMED YESEVÎ

YESEVÎ
MENAKIPNÂMESİ

“altmış
üçte
girdim
yere”

[ORİJİNAL SES VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ]

HAZIRLAYAN
MEHMET MAHUR TULUM

KETEBE

Mehmet Mahur Tulum

1966 yılında İstanbul-Fatih'te dünyaya geldi. Ambarlı İlkokulunu bitirip ortaokulu Özel Fatih Erkek Koleji'nde tamamladı. 1984 yılında Kuleli Askeri Lisesi'nden, 1989 yılında da İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1990 yılında aynı bölümün Eski Türk Dili Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1991'de M.A., 1997'de Dr. Phil., 2011'de Doç. Dr., 2017'de Prof. Dr. unvanlarını elde etti. 1992-93 yıllarında Özbekistan-Taşkent Üniversitesi Türkî Kafedra'da ve 1994-95 yıllarında University of California'nın "Near Eastern Languages and Cultures" bölümünde tez konularıyla ilgili çalışmalar yaptı. 1998-2003 yılları arasında, İstanbul Üniversitesi'nde dersler verdi. Şubat 2004'te Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'ne kurucu üye olarak katıldı ve 2006 yılına kadar idarecilik yaptı. 2008 yılından bu yana Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde çalışmakta olup, hâlihazırda Eski Türk Dili Anabilim Dalı Başkanlığı ve Bölüm Başkanlığı görevlerini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 7

AHMED YESEVÎ (ö. 1166) ve YESEVÎLİK / 11

YESEVÎ MENAKİPNÂMESİ / 15

TEKNİK TERİMLER VE AÇIKLAMALAR / 73

ÖNSÖZ

Hoca Ahmed Yesevî takipçilerince manzum menkıbeler, hikmetler ve daha başka dinî şiirlerin bir araya getirilmesinden oluşturulan *Dîvân-ı Hikmetler*, merkezî Asya halk edebiyatının en erken ve en kıymetli mahsülleridir. *Dîvân-ı Hikmetler*, yüzyıllar boyunca Orta Asya'nın daha çok okuma yazma bilmeyen Türk ahalisine Kur'an ve Sünnet öğretileri ile İslâm öğretisinin belli başlı kavramlarını aktaran temel malzemeyi ihtiva eder.

Son çeyrek yüzyılda Türkiye'de ve -başta Orta Asya Türk Cumhuriyetleri olmak üzere- Türkiye dışında Ahmed Yesevî ve Yesevîlik üzerine çeşitli toplantılar düzenlenmiş, bildiriler sunulmuş, makaleler, kitaplar yayımlanmıştır. Bu çalışmaların hemen hemen hepsinin iki ana kaynağa dayandığı görülür: Merhum Köprülü'nün ilk baskısı 1919'da yapılmış olan *İlk Mutasavvıflar* adlı eseri ile Kemal Eraslan'ın birkaç baskısı olan *Ahmed Yesevî-Dîvân-ı Hikmet* (Seçmeler) adlı kitabı. Köprülü'nün eseri, başta Hazînî'nin *Cevâhirü'l-Ebrâr*'ı olmak üzere, çok zengin bir kaynak araştırmasına dayanır. Yesevî'nin gerek tarihî gerekse menkıbevî hayatı ile *hikmetler* hakkında onun verdiği bilgiler, yaptığı yorum

ve değerlendirmeler sonradan olduğu gibi benimsenmiş, -atıf yapılsın yapılmasın- aynen aktarılagelmiş ve -açıkça söylemek gerekirse- onun yazdıklarına bugüne kadar ciddi bir katkı yapılamamıştır. Diğer yandan, merhum Köprülü değerli çalışmasında hikmetleri birinci dereceli kaynak olarak kullanmamıştır. Őimdilik en eski tarihli nüsha olarak ele geçmiş olan Mısır nüshası, istinsah tarihi ile müstensihi belli, eksiksiz, tutarlı ve Őimdiye kadar bilinen en eski tarihli (H. 1061/M. 1650) yazma nüshadır. Bu nüsha da dahil, bütün mecmualarda kafiyesine göre sıralanmış hikmetler arasındaki kendi içinde bir bütünlük taşımakta olan, dolayısıyla birbirine ulanan sırası belli halkalar biçiminde bir dizi oluşturan bir bölük hikmet, klasik Őiir divanlarında gazeller için yapıldığı gibi, kafiye harflerine göre sıralanıp yazılması yüzünden birbirinden koparılmış, değiştirilmemesi gereken bu sıranın oluşturduğu dizi koparılıp dağıtılarak bütünlüğü parçalanmış; böylece başı ve sonu belli, tıpkı klasik edebiyattaki bir mesnevi gibi bağımsız bir metnin hüviyeti yok edilmiştir.

Bu bağımsız metin hepsi 14'l hecelerden oluşan dörtlüklerle yazılmış 9 hikmetten varlık kazanır. Merhum Köprülü *İlk Mutasavvıflar'*ı yazarken incelediği basma ve yazma hikmet mecmualarında -belki de parçalarının dağılma yüzünden yerleri değişmiş olması yüzünden- bütünlüğünün farkına varamadığı bu bağımsız metinle ilgili olmak üzere řu eksik değerlendirmede bulunmuştur: "...Kendisi de *Dîvân-ı Hikmet*'te yedi yaşından elli yaşına kadar ne gibi manev tecellilere mazhar olduğunu mutasavvıfne bir ed ile birer birer anlatırken..." Hlbuki söz konusu 9 hikmette, yedi yaşından elli yaşına kadar değil, ruhunun yaratılmasından başlayarak 63 yaşına kadarki bütün geçmişi (Hz. Peygamber'den 400 yıl sonra dünyaya gelmesi, sonra da 1 yaşından itibaren yer altına girdiği tarihe kadarki yıllar içinde geçirdiği bütün manev gelişim safhaları) Yesevî'nin dilinden eksiksiz bir sıra içinde kurgulanmış olarak anlatılır; söz konusu birleştirilmış metin aslında Ahmed Yesevî'nin kendi dilinden kurgulanarak aktarma bir üslupla

yazılmış “**menakıpnâme**”si, yani olağanüstü unsurlarla da bezenmiş “**otobiyografi**”sidir.

Dolayısıyla biz bu yayında asıl, pek bilindik, kolay ulaşılabilir ve bugüne kadar yinelenegelmiş bilgileri uzun uzadıya aktarmak yerine Yesevî ve Yesevîliğe dair kısa bir girişten sonra kendi hayatını anlatmak üzere sözü Ahmed Yesevî’nin dilinden kurgulanmış metne bırakmayı uygun gördük. Yazma içinde serpiştirilmiş olarak bulunan yukarıda sözünü ettiğimiz 9 hikmeti müteselsil hâle getirerek 112 dörtlük elde ettik. Dörtlük numaraları verilmiş hâlde, çift sayfalarda orijinal metnin seslendirilmesi, karşılık gelen tek sayfalarda da metnin çevirisi bulunmaktadır. Dörtlüklerde geçen Yesevîye tarikatının kullandığı sûfi terimler tınak içinde *italik* dizilip numaralandırılarak kitabın sonuna “Teknik Terimler ve Açıklamalar” başlığı altında sıralanmıştır.

İlhamını asil köklerinden alan ve adını ihtişamlı şekilde Türk ve Türkçe tarihine altın harflerle yazdıran Pîr-i Türkistan Ahmed Yesevî’yi kendi dilinden günümüz okuyucusunun beğenisine sunmaktan büyük kıvanç duyarım. Bana bu fırsatı veren Ketebe Yayınları emektarlarına gönülden şükranlarımı arz ederim.

Prof. Dr. Mehmet Mahur Tulum
Mart 2021/Eskişehir